

Зграда Команде ваздухопловства
Air Force Command Building

Завод за заштиту споменика културе града Београда
Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade

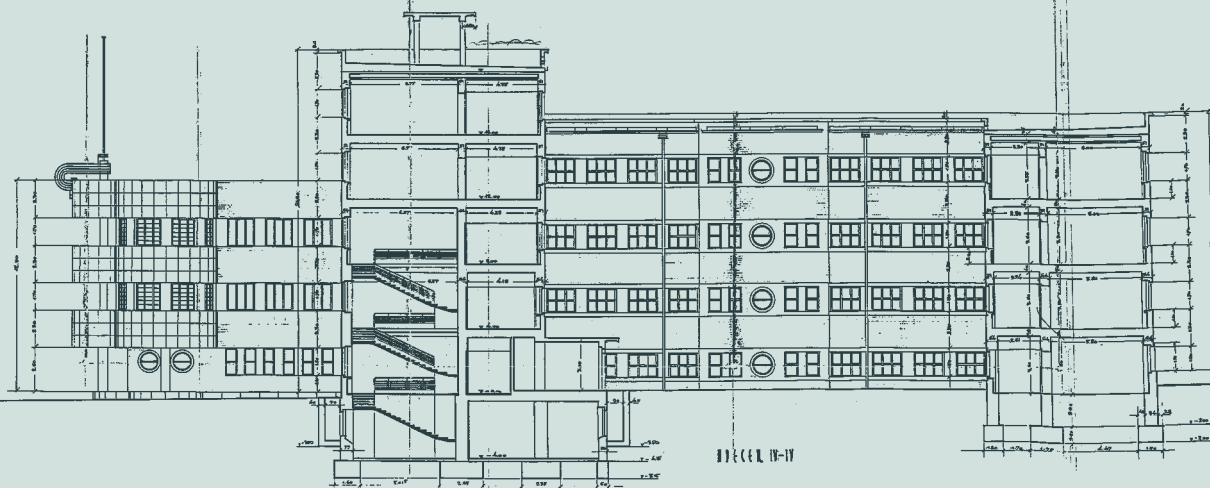

КОМАНДА ВЪЗДУХОПЛОВСТВА ВОЙСКЕ
ЗЕМУН

A15

Број 22
10/27
Писмо и на извршен износ пројекта
Градњеништво одлучено грађевинског министарства
у Београ, дан 22. 10. 22.
X
Савић

1:100

ПРОЦЕНА IV-IV

ПРОЈЕКТАНТИ
Др. Јован Ђ. Јовановић
Др. Јован Ђ. Јовановић
Др. Јован Ђ. Јовановић
БНБр. 474/34

РЕДАКТОР
Др. Јован Ђ. Јовановић

ОПРАТО
НАЧЕЛНИК АРХИТЕКТУРЕ

Др. Јован Ђ. Јовановић

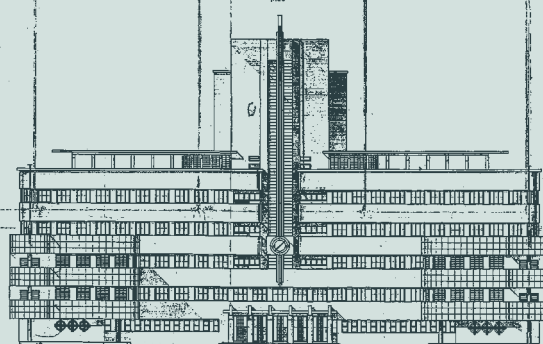
4-125-A15

КОМАНДА ВЪЗДУХОПЛОВСТВА ВОЙСКЕ
ЗЕМУН

A16

Број 22
10/27
Писмо и на извршен износ пројекта
Градњеништво одлучено грађевинског министарства
у Београ, дан 22. 10. 22.
X
Савић

1:100

ПРОЈЕКТАНТИ
Др. Јован Ђ. Јовановић
Др. Јован Ђ. Јовановић
Др. Јован Ђ. Јовановић
БНБр. 474/34

РЕДАКТОР
Др. Јован Ђ. Јовановић

ОПРАТО
НАЧЕЛНИК АРХИТЕКТУРЕ

Др. Јован Ђ. Јовановић
Др. Јован Ђ. Јовановић
Др. Јован Ђ. Јовановић
БНБр. 474/34

ПРОЦЕНА IV-IV

РЕДАКТОР
Др. Јован Ђ. Јовановић

ОПРАТО
НАЧЕЛНИК АРХИТЕКТУРЕ

р.а. 1/2

4-125-A16

Зграда Команде ваздухопловства

Авијатичарски трг 12

Споменик културе од великог значаја

Разгледница, издавач Љ. Палер, Београд поштански жиг 1935 / Post card, publisher L. Paler, Belgrade 1935

Зграда Команде ваздухопловства у Земуну саграђена је 1935. године, према пројекту истакнутог архитекта Драгише Брашована (Вршац 1887 – Београд 1965), на месту зграда некадашње Војне команде.¹ Представља једно од најзначајнијих дела модерне југословенске и српске архитектуре. Аутор је широким потезима и игром маса решио јединствен архитектонски програм, истовремено изразивши симболичном просторном композицијом специфичан садржај објекта. По свом волумену била је то једна од највећих зграда у Земуну, а и данас представља доминантан објекат у оквиру

просторне културно-историјске целине старог језгра Земуна. Има приземље и четири спрата изнад којих се уздиже пропорционално усклађена кула чији је волумен такође разуђен и акценован средишњом доминантом. Зграда је изграђена с основом у облику четвороугаоника с унутрашњим двориштем и предбаштом. Постављена је као самостална блок-зграда, конципирана и као део зграде Земунске војне команде у Главној улици бр. 5, с којом чини урбанистичку целину. Симетричан волумен главне фасаде, наглашен бочним заобљеним ризалитима приземља и прва два

*Икар, аутор Златан Марков
Ikar, author Zlatan Markov*

спрата, даје акценат Авијатичарском тргу. Фасаду оријентисану ка ништа мање значајној Главној улици, карактерише уједначен ритам грађевинских отвора и дискретно и одмерено постављена волуминозна фигура Икара, рад новосадске вајарке Злате Марков (Житиште 1908 – Нови Сад 1986)², која је својом митолошком симболиком чврсто везана за значење и намену објекта. Фигура је дата зналачки експресивно с потцртаним анатомским третманом тела које наглашавају крила. Снажан торзо на јаким савијеним ногама и рукама прикованим за крила, извија се у обрнуто слово „С“ сугеришући моћ, лепоту и драматику лета. Волуминозност скулптуралног израза прожета је декоративношћу сведеним уједначеним и ритмично постављеним праменовима крила која надвисују скулптуру и акцентују патос и драматику страдања првога лета. Фигура, иако везана за фасаду, има све одлике и одaje утисак слободне скулптуралне форме. Обликовање ребара, косе и крила умирује драматику и појачава декоративност. Изведен према најбољим постулатима модернистичке скулптуре и ар декоа, Икар је дат у експресивном изразу. Делује монументално и тако се на најбољи начин везује за архитектуру на коју је ослоњен.

На овом објекту архитекта Брашован тражи и налази оригиналан израз у моделацији облика модерне архитектуре ка ар декоу. Он одступа од чистих начела доследне функционалности и прибегава у одређеној мери декоративности и симболици. Након првих позивања на језик експресионистичке традиције Брашованов модернистички израз достиже врхунац у делима Команде ратног ваздухопловства у Земуну, Дунавске бановине у Новом Саду и Државне штампарије у Београду. На згради Команде ваздухопловства пројектант изражава динамичан однос хоризонталних и вертикалних маса. Ово дело носи печат његовог препознатљивог ауторства. Оно поседује оригиналност, ликовну изражајност, композициону равнотежу делова и целине, унутрашњу динамику и склоност ка детаљу. Ентеријер је дат пуристички у крајње прочишћеном модернистичком концепту.

Палата Команде ваздухопловства у Земуну представља једно од најспешнијих дела архитекте Драгише Брашована и архитектонски најзначајнији објекат модерне изграђен у оквиру старог језгра Земуна. Својим несумњивим квалитетима и специфичном наменом доприноси већ потврђеним историјским вредностима просторне културно-историјске целине – старо језгро Земуна. Развој различитих типова архитектонских објеката унутар заштићеног језгра од тзв. балканске куће, војвођанске и маловарошке куће, преко стилских високопартерних и једносратних стамбених и стамбено-пословних кућа до јавних зграда специјализоване намене, достиже у архитектонском смислу кулминацију у ауторском остварењу Драгише Брашована, делу – Команда ваздухопловства.

Током бомбардовања 5. априла 1999. године, ујутро у четири часа и осамнаест минута, зграда је оштећена у НАТО нападу с два пројектила која су погодила средишњи сегмент из Главне улице и кулу с дворишне стране. Јуна 2000. постављено је испред десног ризалита чеоне фасаде спомен обележје страдалим припадницима снага РВ и ПВО током ваздушних напада 1999. године. Реконструкција зграде извршена је према оригиналним плановима 2000 – 2001. године.

Напомене:

1. Треба навести да су потписници оригиналних планова из 1934. године архитекти који раде у тиму с Д. Брашованом: Мил. М. Јовановић и Сава Ђоновић. Архива Команде РВ и ПВО; Досије проглашења споменика културе Зграде Команде ваздухопловства, документација ЗЗСКГБ, СК - 319
2. На постаменту је урезано име новосадске вајарке – Злата Марков

Air Force Command building

12 Avijatičarski trg

Cultural monument of great value

СНИМАК 1936
Photo 1936

The Air Force Command building in Zemun, constructed in 1935 after a design by the prominent architect Dragiša Brašovan (Vršac 1887 – Belgrade 1965), on the site of the outbuildings of the Military Command, is one of the most important works of modern Yugoslav and Serbian architecture. One of the largest buildings in Zemun at the time, it remains a commanding sight within the historic core of Zemun. Brašovan used broad strokes and a play of masses to produce a coherent architectural programme, while expressing the building's purpose through a symbolic spatial composition. The building is arranged on a rectangular plan around an inner courtyard and approached via a fore-garden. It has a ground floor and four upper storeys overlooked by a well-proportioned tower whose

mass is accentuated by the central dominant. It was conceived as an independent block building, while forming a whole with the Zemun Military Command building at 5 Glavna Street. The symmetrical mass of its front, emphasized by the rounded lateral projections encompassing the ground floor and two upper floors, lends an accent to the square (Avijatičarski). The façade that faces equally important Glavna Street is characterized by a rhythmical succession of openings and the carefully and unobtrusively placed statue of Icarus, whose mythological symbolism is closely associated with the significance and purpose of the building. The statue in the best traditions of modernist sculpture and Art Deco is a work of the Novi Sad sculptor Zlata Markov (Žitište 1908 – Novi Sad 1986), whose name

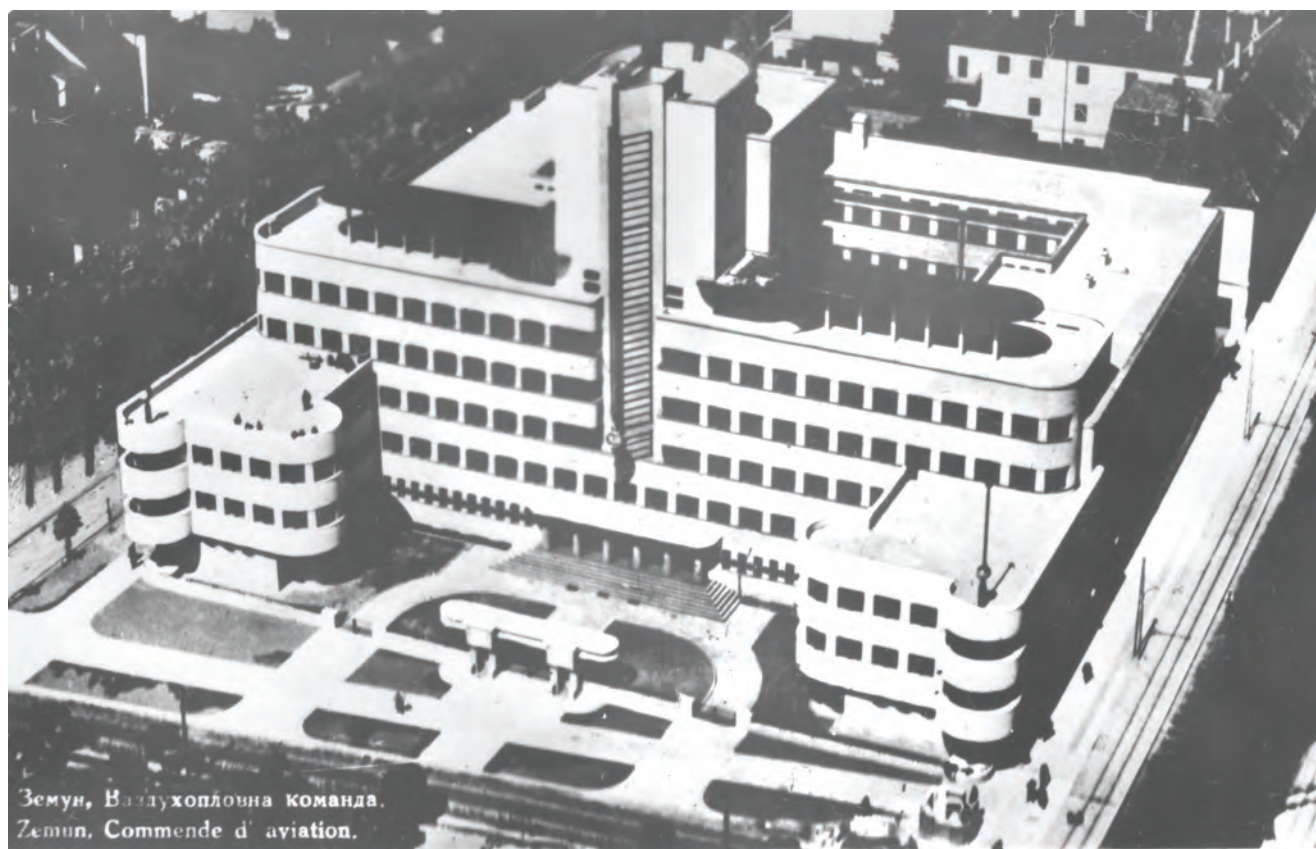

is engraved on its base. The expressive use of anatomy is strengthened by the wings. The strong torso of the figure, on flexed powerfully-built legs, with arms nailed to the wings, is curved to form a reversed letter "C", suggesting the power, energy and drama of flight. The principle of voluminosity in sculptural expression is combined with a decorative quality through the rhythm of wing strips rising above the figure and accentuating the pathos and drama of the first flight. The figure is affixed to the façade, but gives the impression of a free-standing sculptural form. The treatment of the ribs, hair and wings tones down the drama and reinforces decorative effects. Icarus is a monumental presence and as such perfectly fits its architectural setting.

With this design, Brašovan found original expression in shaping the forms of modern architecture towards Art Deco. Departing from the principle of pure functionality, he resorted to a measure of symbolism and decorativeness. Brašovan's modernism, after its initial references to the language of the expressionist tradition, reached its heights in his designs for the Air Force Command building in Zemun, the Danube Banovina building in Novi Sad and the State Printing House in Belgrade. The Air Force Command building expresses a dynamic relationship of horizontal and vertical masses, and bears Brašovan's recognizable imprint. It possesses originality, visual expressiveness, inner dynamism and affinity for detail. The interior is purist in its utterly distilled modernism.

Сумак 1940
Photo 1940

КОМАНДА ВАЗДУХОПЛОВСТВА, ЗЕМУН 1940.ГОДИНЕ

Разгледница, издавач М. В. Нешковић, Београд / Post card, publisher M. V. Nešković, Belgrade

The Air Force Command building is one of Brašovan's most successful designs and architecturally the most important piece of modern architecture in the historic core of Zemun, contributing to it with its unquestionable merit and distinctive purpose. The presence of different types of architecture within the protected historic core of Zemun, from the so-called Balkan, Vojvodina and small-town house to historicist one- and two-storey residential and residential/commercial buildings to public buildings of various purposes, reaches its high point in Brašovan's original design.

On 5 April 1999, at four fifteen in the morning, two NATO missiles hit the central

portion of the building towards Glavna Street and the courtyard-facing side of the tower respectively. In June 2000 a memorial to the members of the Air Force and Air Defence killed in the air strike was set up in front of the right-hand side projection of the front façade. The reconstruction of the building according to the original plans was completed in 2000/1.

It should be noted that the original plans created in 1934 were signed by the architects who formed part of Brašovan's team: Mil. M. Jovanović and Sava Djonović (AF & AD Archives; Heritage Designation File, CHPIB Documentation, SK 319).

КОМАНДА ВАЗДУХОПЛОВСТВА ВОЈСКЕ *Pravda*

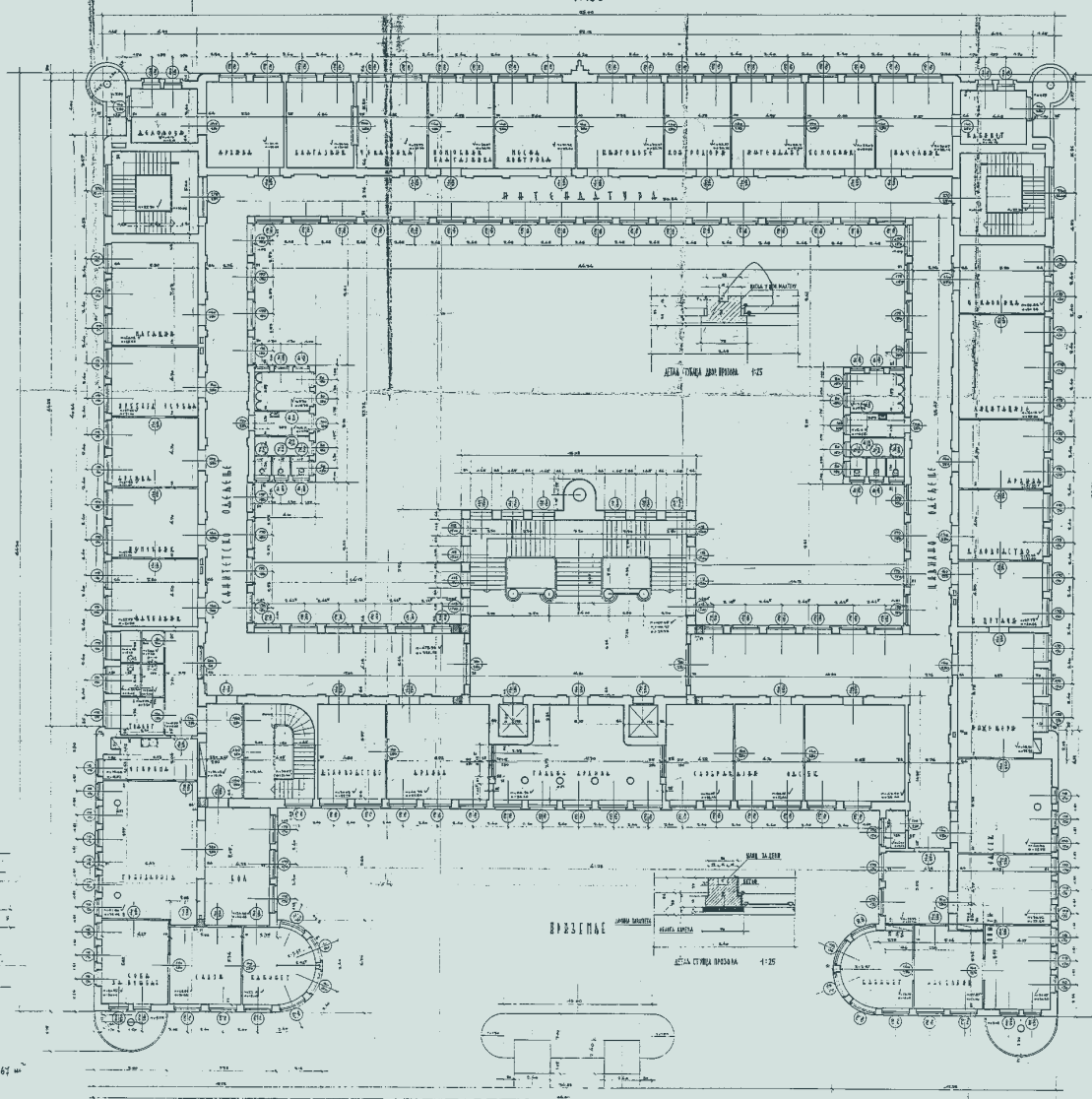
ЗЕМУН

2-1-4

Број *22*
10.07.7
Види и на извојима изградње пројекта.
Грађевински услови грађевне конструкције
у Земуну, стр. 34-35.

1:100

22

ЦРТА СТОПАНИМА ЕНЛА
1:15

2.07.07

ПРОЈЕКТОР
Ar. Zvezdanovic
Prof. dr. sc. B. Stokanovic
Arch. Ljiljana Stokanovic
БНБр. 474/54

ПОСРЕДНИК
St. Stokanovic

ОСЛОЖ
НАСТАВНИК ИЛИ ПОМОЋНИК
Prof. dr. sc. Stokanovic

Зграда Команде ваздухопловства

Издавач: Завод за заштиту споменика културе града Београда

За издавача: мр Милица Грозданић, директор

Текст: Александра Дабижић

Лектура: Анђелка Ковачевић

Превод: Марина Адамовић Куленовић

Графички дизајн: Лука Прокић

Фотографија: Снежана Неговановић,

Фотодокументација Завода за заштиту споменика културе града Београда

Тираж: 1000 примерака

Штампа: ЈП „Службени гласник“, Београд

Београд, 2012. година

Завод за заштиту споменика културе града Београда

Издање је омогућио Град Београд, Градска управа, Секретаријат за културу

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

725.18(497.11 Београд)(036)

ДАБИЖИЋ, Александра, 1961-
Зграда Команде ваздухопловства = Air
Force Command Building / [Текст Александра
Дабижић ; превод Марина Адамовић Куленовић ;
фотографија [Снежана Неговановић]. - Београд :
Завод за заштиту споменика културе града
Београда = Cultural Heritage Preservation
Institute of Belgrade, 2013 (Београд :
Службени гласник). - 10 стр. : илустр. ; 20 х
20 cm

Упоредо срп. текст и енгл. превод. - Подаци
о ауторки преузети из колофона. - Текст
штампан двостручно. - Тираж 1.000. -
Напомене на крају текста.

ISBN 978-86-81157-78-7

а) Београд - Зграда Команде ваздухопловства
- Водичи
COBISS.SR-ID 198251020

Завод за заштиту споменика културе града Београда
Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade